

Det transnationella ansvaret

- *En kvalitativ studie om kosovoalbanska migranternas försörjningsansvar av familjemedlemmar i Kosovo*

Vlora Dibrani

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan vid

Kandidatuppsats (SOPA63)
HT. 2012

Handledare: Anders P Lundberg

Abstract

Author: Vlora Dibrani

Title: The transnational responsibility - *A qualitative study about Kosovoalbanian migrants supply responsibilities of their family members in Kosovo*

Supervisor: Anders P. Lundberg

Keywords: Family, Kosovo, migrants, remittances, transnational

The aim of this study was to investigate the expectations the Kosovoalbanian social system has on the migrants supply responsibilities against their family members in Kosovo, and how the Kosovoalbanian migrants in Sweden handle their responsibilities in the intersection between a Kosovoalbanian and a Swedish social system. To achieve my purpose, I conducted qualitative interviews with three kosovoalbanian migrants in Sweden, which still have some connection with relatives in Kosovo. I also interviewed three social workers in the social service in Kosovo. I used the theoretical concepts; *transnationalism* and *migration*. The results of the survey showed that migrants have a certain obligation to supply their family members who still lives in Kosovo. The main responsibility lies on the men who migrated and according to the social workers, the migrants have a supply obligation to support parents, but not an equal responsibility to supply their siblings or other relatives. The study also showed that the migrants in the investigation are involved in the transnational process by providing financial assistance to families in Kosovo, based on their circumstances and according to the needs that exist.

Innehållsförteckning

Innehåll:	Sid.
1. Förord.....	4
2. Inledning	5
2.1 Problemformulering.....	5
2.2 Syfte.....	6
2.3 Frågeställningar	6
3. Bakgrund.....	7
3.1 Familjesyn.....	7
3.2 Kosovos socialpolitik.....	8
4. Tidigare forskning.....	9
4.1 Forskningsläge	9
4.2 Remitteringar/ Penningförsändelser	9
4.3 Remitteringar i Kosovo.....	10
4.4 Remitteringar bland andra generationens migranter.....	10
4.5 Sociala remitteringar.....	11
4.6 Socialt stödutbyte och reciprocitet.....	12
4.7 Familjemodeller.....	13
5. Teori.....	13
5.1 Migration	14
5.2 Transnationalism.....	14
6. Metod.....	16
6.1 Val av metod.....	16
6.2 Urval och intervjuernas genomförande	17
6.3 Vinjett	19
6.4 Avgränsningar.....	21
6.5 Tekniska hjälpmedel.....	21
6.6 Framställning	22
6.7 Litteratursökning.....	22

6.8 Analys och förförståelse	22
6.9 Etiska överväganden	22
7. Resultat och analys.....	24
7.1 Socialarbetarnas resonemang kring ”familj”	24
7.2 Migranternas resonemang kring ”familj”	24
7.3 Socialarbetarna om försörjningsstöd och migranternas ansvar vid försörjning	25
7.4 Migranternas resonemang kring ansvar och förväntningar om försörjningsstöd	29
7.5 Socialarbetare och migranter resonerar kring kvinnans och mannens ansvar vid försörjning.....	33
8. Sammanfattning	34
9. Avslutande diskussion.....	35
Referenser	36
Bilaga	39
Bilaga 1	39
Intervjufrågor till socialarbetarna i Kosovo.....	39
Bilaga 2	40
Intervjufrågor till migranterna i Sverige.....	40
Bilaga 3	41
Vinjett	41

1. Förord

Jag vill börja med att tacka min handledare Anders P. Lundberg, som med stort intresse, engagemang och vägledning har varit ett stöd för mig under hela uppsatsskrivandet dels genom inspiration och mycket konstruktiv feedback.

Ett stort tack riktar jag även till mina informanter, som delat med sig av sina viktiga och värdefulla synpunkter, vilket har möjliggjort denna studie.

Speciellt tack vill jag framföra till min underbara vän Zeinab Fakhro, för korrekturläsning av min text samt konstruktiv kritik. Givetvis vill jag också tacka min familj, mina vänner och bekanta för visat intresse, men framförallt för all stöd och tålamod som visats från deras sida.

2. Inledning

2.1 Problemformulering

En del kosovoalbanska migranter i Sverige, distanserar sig från Kosovo och landets sociala relationer och kulturella mönster efter att de flyttat. Detta medför till att de identifierar sig med det svenska samhället, den svenska kulturen och därmed blir en del av Sverige. Detta är dock inte fallet för alla, eftersom vissa människor som migrerar till Sverige lever sina liv över nationalgränser och etablerar både liv och tillhörighet knutet till flera platser, vilket innebär att man lever ett transnationellt liv (Eastmond & Åkesson, 2007). Det är inte alla migranter som är eller vill vara delaktiga i transnationella nätverk, vilket kan bli problematiskt om man emigrerat från ett land där det finns kulturella föreställningar om att emigranterna har en skyldighet att exempelvis tillhandahålla ekonomiskt stöd till resterande familjemedlemmar i det ursprungsland man kommer ifrån. Detta kan ställa både krav på emigranterna, men även utsätta emigranternas familj för svårigheter, då staten förutsätter att familjen får kontinuerligt stöd av anhöriga utomlands, när de i själva verket kanske inte får det.

I Kosovo är det familjen som utgör det främsta skyddsnetet, medan vi i Sverige lever i ett välfärdssamhälle, där staten är vårt främsta skyddsnet. Att familjen *har* det yttersta ansvaret behöver inte betyda att de *tar* det yttersta ansvaret. Detta kan bli problematiskt med tanke på att familjerna inte självmant väljer ansvarsfördelningen mellan stat och familj gällande det sociala skyddsnetet, utan där de utifrån lagstiftningen blir tilldelat ett ansvar.

Eftersom det inte finns en klar och tydlig definition av begreppet ”familj”, kan det innebära att det uppstår oklarheter kring vem eller vilka som anses utgöra ”en familj”, inte minst vid biståndsbedömningar. För att få en förståelse för hur socialarbetare vid biståndsbedömningar resonerar kring familj och familjers ansvar vid försörjning har jag valt att intervjua socialarbetare i Kosovo. Fokus har även legat på att försöka få en bild av hur de ser på emigranternas ansvar att tillhandahålla ekonomiska resurser till resterande familjemedlemmar i Kosovo. Vissa kulturella föreställningar kan göra att migranterna mer eller mindre ofrivilligt hamnar i en situation där de står ”i mitten” av två länder, dess kulturer, krav och föreställningar kring hur de ska upprätthålla kontakten med personer från ursprungslandet. Av den anledningen har jag även valt att intervjua kosovoalbanska emigranter, som immigrerat till Sverige, för att få en bild av hur de förhåller sig till den situation som de ställs inför.

Inom migrationsforskningen är det transnationella perspektivet på migration ett växande analytiskt fält. Det transnationella perspektivet har legat till grund för flera studier i USA, där man kartlagt hur migranterna knyter ihop de regelbundna ekonomiska, sociala och politiska aktiviteter, som är riktade mot sina ursprungsländer, med ett vardagsliv i USA (Eastmond & Åkesson, 2007). Ett välkänt citat som ger en definition av vad transnationalism är har införts av ett antal amerikanska antropologer, vilka beskriver transnationalism som "... en process där migranter genom sina dagliga aktiviteter och sociala, ekonomiska och politiska relationer skapar sociala fält som spänner över nationsgränser" (Eastmond & Åkesson, s. 11, 2007).

Förutom att migranter lever ett transnationellt liv finns det även andra som också kan vara transnationella. Det är bland annat de människor som lever i sändarsamhället och som ingår i migrantens nätverk, t.ex. familj och släktingar, som är långvarigt involverade i migrantens sociala och ekonomiska verklighet, och som har föreställningar om hur deras sociala och ekonomiska livssituation ser ut (Eastmond & Åkesson, 2007). Vilka föreställningar man har kring emigrantens sociala och ekonomiska värld beror helt på vem man frågar, därför blir det också viktigt att belysa myndigheternas [socialarbetarnas] syn på de kosovoalbanska emigranternas ansvar till försörjning av sina familjemedlemmar som fortfarande bor kvar i Kosovo.

2.2 Syfte

Syftet är att belysa hur första generationens kosovoalbanska migranter till Sverige hanterar sitt släkt- och familjeansvar i skärningspunkten mellan ett kosovoalbanskt och ett svenskt socialsystem.

2.3 Frågeställningar

- Hur resonerar socialarbetare i Kosovo kring familj och emigranternas ansvar till försörjningen av familjemedlemmar i Kosovo?
- Hur resonerar Kosovoalbaner, bosatta i Sverige kring familj och deras ansvar att stödja familjemedlemmar i Kosovo?
- Var går gränsen för ansvaret, enligt socialarbetarna respektive migranterna?

3. Bakgrund

1990-talet var en mycket omvälvande tid för Kosovoalbaner, då Kosovo bröt sig ur f.d. Jugoslavien och bildade en egen stat. Våldet mot albanerna i Kosovo ökade från den serbiska regeringen, vilket ledde till att albanerna tog till vapen och ett krig bröt ut under 1997-98. Kriget upphörde då NATO-styrkorna tågade in i Kosovo år 1999 (Norman, 2007). 17 februari, år 2008 förklarade Kosovos parlament Kosovo till ett självständigt land från Serbien (Utrikespolitiska institutet, 2010). Många kosovoalbaner som flytt undan kriget har evakuerats till Sverige och fått tillfälligt uppehållstillstånd. I början av 1990-talet var det en stor grupp kosovoalbaner som sökte asyl i Sverige. Migrationen för Kosovoalbaner har under 1990-talet till största delen utgjorts av arbetsmigration, flykt och deportationer (Norman, 2007).

3.1 Familjesyn

”Familjen” framstår oftast för Kosovoalbaner som den viktigaste sociala enheten men också en förutsättning för att räknas som en social person. En person som lever ensam, utan familj är kulturellt svår att förstå sig på (Norman, 2007). Idealet för familj och släktskap i Kosovo understryker patrilineariteten och patriolokalitet, vilket innebär att man tillhör mannens, faderns släkt och bosättning. Giftermål, som är en central händelse för kosovoalbaner, får sociala konsekvenser och inverkar också på parternas interna och ömsesidiga familjerelationer. Det innebär också att olika familje- och släktgrupper binds samman, vilket också skapar nya konstellationer av släkt (ibid.). Vid giftermål aktualiseras också frågor kring bosättning och det vanligaste bosättningsmönstret för Kosovoalbaner är det patrilokala. Detta innebär att bruden flyttar hem till sin man och hans familj och delar hushåll med dem, åtminstone de första fem-tio åren (Norman, 2007 & Thurén, 2002). Detta innebär alltså att söner stannar och döttrarna flyttar. Detta är dock något som förändrats över tid och många hushåll består av den nukleära familjen, alltså ett gift par med deras ogifta barn (Norman, 2007). I Sverige är det vanligaste bosättningsmönstret det neolokala, där normen oftast är att paret bor på en tredje eller neutral plats (Thurén, 2002).

Norman (2007) skriver om de kosovoalbanska syskonens sociala band, som oftast är väldigt starka och att syskonen ofta kan hjälpa varandra ekonomiskt, så länge det inte skapar konflikter med deras skyldighet gentemot sina egna familjer; maka/e och barn. Hon (ibid.) betonar också att önskan och möjligheterna att hjälpa eller kompensera varierar mellan syskongrupper. Om man exempelvis lever eller arbetar utomlands kan det innebära att det

finns större förväntningar på en, att bidra mer, eller med andra resurser, än om man bor kvar i Kosovo (Norman, 2007). Relationerna mellan familjemedlemmarna från moderns sida brukar oftast vara både socialt och emotionellt starka, men trots detta utesluts de reglerade ekonomiska kraven i form av försörjning från modern och hennes släkt. Istället ställs dessa krav på mannen och hans familj, som har det ekonomiska ansvaret för den kvinna som gift in sig i deras familj och de gemensamma barnen (ibid.).

3.2 Kosovos socialpolitik

Kosovos och Sveriges socialpolitik ser olika ut och en markant skillnad är synen på familjens och statens betydelse vid försörjningen. Lagen 2005/02-L17 om de grundläggande sociala tjänsterna i Kosovo, trädde i kraft den 14 oktober 2005 (Kosovos parlament, hämtat: 2011-03-21) och i första artikeln framgår det att staten har en skyldighet att tillhandahålla sociala tjänster och ingripa under de omständigheter där det inte finns något stöd från familj, eller när stödet inte är tillräckligt för att garantera välbefinnande hos individen. Socialtjänsten i Kosovo erbjuder stöd till de personer som uppfyller kriterierna för de olika kategorierna som finns för de stödberättigade. Man bedömer inte individen i sig utan familjen som helhet och man delar in dessa människor i två olika kategorier. För att vara stödberättigad under de olika kategorierna får man inte erhålla stöd från familjemedlemmar som arbetar *i* eller *utanför* Kosovo (ibid.). Största skillnaden på de två kategorierna är att under den första kategorin ska det inte finnas någon familjemedlem som har arbetsförmåga eller som kan göra sig själv tillgänglig för arbetsmarknaden. Under den andra kategorin kan det finnas någon familjemedlem som har arbetsförmåga och som försöker göra sig tillgänglig i arbetsmarknaden, utan resultat. I denna kategori ingår de som har minst ett barn under femårsåldern eller de familjer som tar hand om ett föräldralöst barn, som är upp till 15 årsåldern (Nestiq & Stubbs, 2010).

Lagen Nr. 2004/32 om ”familjer i Kosovo” förklarar i den §280, andra stycket, att föräldrar är skyldiga att tillhandahålla rimliga finansiella underhåll till deras minderåriga barn, som också är ogifta. Denna lag gäller också till de ungdomar mellan 18-26 år, som är ogifta, bor hemma med sina föräldrar, samt fortfarande deltar i den allmänna skolundervisningen. Under samma lagparagraf d.v.s. Lag Nr. 2004/32, § 294 framgår det att barn har en skyldighet att ge ekonomiskt underhåll till sina föräldrar om föräldrarna inte har arbetsförmåga och lever under minimala inkomster.

4. Tidigare forskning

4.1 Forskningsläge

Inom migrationsforskningen är det transnationella perspektivet på migration ett dynamiskt och ständigt växande analytiskt fält. Bland annat finns ett stort antal studier, där man använt det transnationella perspektivet som grund för att kartlägga hur migranternas regelbundna ekonomiska, sociala och politiska aktiviteter riktade mot sina tidigare hemländer knyts ihop med ett vardagsliv (Norman, 2007). Eastmond och Åkesson (ibid.) menar att även om forskare är eniga om att familj och släktskap är de band som oftast knyter samman migranterna med de människor i deras tidigare hemländer, finns det få studier som problematiserar det transnationella släktskapet som en ideologi och levd praktik, eller som visar vad som förmedlas och förhandlas i de transnationella relationerna. Istället menar de (ibid.) att forskarna riktar uppmärksamheten mot formella och institutionaliserade ekonomiska, politiska och religiösa praktiker. När jag sökt har det dock visat sig att det finns en hel del forskning i socialantropologi.

4.2 Remitteringar/ penningförsändelser

Remitteringar, eller *penningförsändelser*; som vi använder oss av i Sverige när vi talar om migranter som skickar hem pengar till sina hemländer är en typ, av de olika transnationella handlingarna som praktiseras bland migranter (Maimbo, 2005). Penningförsändelser kan ses som ett uttryck för transnationella sociala band som är baserade på ömsesidighet och solidaritet. Forskare menar att penningförsändelser kan vara något som sträcker sig över en längre period eller något som sker tillfälligt och att de tenderar att minska över tid (Carling, 2005, Vertovec, 2009). De orsaker som kan påverka viljan att bidra med penningförsändelser beror enligt Carling (2005) oftast på hur migranternas egen ekonomisituation ser ut och om de har pengar över efter att de täckt de egna behoven. En annan sak som påverkar är om man har avsikt att återvända till hemlandet. Utöver detta är en viktig orsak också hur stor löneskillnad det är mellan mottagarlandet och hemlandet, som oftast är fattigare.

Förutom omständigheterna som påverkar utsträckningen eller möjligheterna för migranterna att bidra med penningförsändelser, kan man också tala om viljan att göra det. Det finns enligt Carling (2005) tre olika motiveringar som migranterna kan ha när det gäller viljan att skicka pengar till sitt hemland. Ena motiveringen kan vara för att man har ett egenintresse, d.v.s. man kanske blir berättigad till olika resurser eller arv. Det kan också vara för att man har ett

altruistiskt intresse, vilket innebär att man hjälper till för att man bryr sig om personerna i hemlandet. Det tredje intresset innebär att det kan finnas ett formellt försäkringskontrakt mellan familjemedlemmarna i de olika länderna, där man valt att dela på inkomsterna för att skydda sig mot olika risker.

4.3 Remitteringar i Kosovo

Diaspora and migration policies (Demukaj et al. 2007), är en rapport som framställts för att belysa vilka utmaningar och möjligheter som finns för att förbättra diasporas deltagande i Kosovos ekonomiska och sociala utveckling. I denna har man sammanställt viktiga resultat från bland annat tre omfattande studier bestående av tusentals hushåll i Kosovo och kosovoalbanska emigranter från bland annat Tyskland, Schweiz och Sverige. Utifrån dessa studier kunde man se att majoriteten av de intervjuade migranterna sände remitteringar till deras familjemedlemmar i Kosovo och att knappt en femtedel av alla kosovoalbanska hushåll i Kosovo är mottagare av remitteringar från emigrerande släktingar. Bland annat har man varit mottagare av; bilar, kläder och andra textilier, elektroniska apparater mm. Resultaten av undersökningarna visar också att majoriteten av migranterna som intervjuats planerar att återvända till deras hemland efter att de pensionerats och den största anledningen är de starka familjebanden som finns, vilket återspeglas vid båda intervjugrupporna, då majoriteten uppger att de nästan dagligen eller ofta kommunicerar med varandra via telefon och internet.

4.4 Remitteringar bland andra generationens migranter

Det kan finnas olika faktorer som påverkar emigranternas benägenhet att skicka hem pengar till sina hemländer. Bland annat menar olika forskare att andra generationens migranter har en mindre tendens att skicka pengar till sitt ursprungsland än första generationen (Anil et al. 2002, Levitt 2001, Olsson, 2007, Rumbaut 2002). Med transnationella andra generations migranter syftar man på de personer som är födda generationen efter att emigranterna etablerat transnationella sociala fält, och som bor inom, eller är del av dessa områden, oavsett om de är födda där eller om de för närvarande bor i det land där utvandringen skett eller någon annanstans (Fouron & Schiller, 2002).

Rubén G. Rumbaut (2002) har studerat den andra generationens migranter och hur de ställer sig till frågor kring penningförsändelser. Han studerade bland annat familjesammanhållningen bland respondenterna, vilket land som de upplever som ”hemma”, och hur ofta de sänder

remitteringar till sitt- eller föräldrarnas ursprungsland. Majoriteten av intervjupersonerna svarade att de aldrig överfört remitteringar till någon i ursprungslandet och Rumbaut (2002) kunde se att det fanns ett samband mellan familjesammanhållningen och upplevelsen av att båda länderna kändes som "hemma". Han (Rumbaut, 2002) menar att ju högre nivå av familjesammanhållning och solidaritet, desto större grad av subjektiva engagemang i föräldrarnas ursprungsland. Rumbaut (2002) kunde också se att ju mindre kunskaper eleverna hade inom sitt modersmålspråk, desto svagare koppling till de transnationella remitteringsbeteendena. Förutom detta var också nivån av familjeinkomsten en viktig faktor för i vilken omfattning man deltog. Ett annat signifikant samband, som ökade frekvensen av penningförsändelser till hemlandet var om man var religiöst aktiv.

Resultaten av Rumbauts (2002) forskning visade också att stora livshändelser kunde vara betydelsefulla för om den andra generationens migranter deltog i penningförsändelser. Exempelvis om den ena föräldern hade dött och respondenten var tvungen att ta hand om en sjuk eller funktionshindrad släkting. Rumbaut (2002) menar att det tyder på att de unga vuxna kan känna att de har moraliska förpliktelser för den remitteringsprocess, som pågått av föräldrarna till familjen i hemlandet. Även att familjehälsan har en avgörande betydelse för att upprätthålla denna typ av aktivitet. Också Waters, Kasinitz m.fl. (Anil et al. 2002), som studerat detta fenomen har kommit fram till att den andra generationens migranter kan tvingas överta ansvaret genom att försörja de kvarlämnade i hemlandet, så fort den ena föräldern dör eller pensioneras.

4.5 Sociala remitteringar

Peggy Levitt (2001) som forskat kring transnationell migration talar om *sociala remitteringar*, som hon menar är idéer, beteenden, identiteter och socialt kapital som överförs från mottagarländerna till sändarsamhällena. De sociala remitteringarna kan förmedlas vid besök men också via telefon eller andra typer av kontakt (Levitt, 2001 och Vertovec 2009). Levitt (2001) skildrar tre typer av sociala remitteringar; *normativa strukturer*, som är idéer, värderingar och uppfattningar. Det kan handla om normer för beteenden och föreställningar om familjeansvar. Den andra typen består av *praktiska handlingsmönster*, som skapas utifrån de normativa strukturerna för hur man t.ex. deltar socialt och organiserar sig. Den tredje är *socialt kapital*, som kan vara både värderingar och normer som socialt kapital grundar sig på, även socialt kapital i sig är sociala remitteringar (Levitt, 2001). Det sociala kapitalet, som

metaforiskt, stenografiskt begrepp bygger på kollektiva förväntningar som påverkar en individs beteende, inklusive allmänna gemensamma värderingar, normativt ömsesidighet och ”verkställbart förtroende” - eller det sätt genom vilket lojalitet och moral övervakas och skyddas i ett socialt nätverk (Vertovec, 2009). De sociala remitteringarnas inverkan i ursprungslandet beror bland annat på hur stora skillnader det är mellan sändar- och mottagarlandet. Om de nya mönstren för de sociala relationerna har gemensamma drag, finns en större sannolikhet att de kommer att antas av mottagaren (Levitt, 2001).

4.6 Socialt stödutbyte och reciprocitet

Begreppet socialt stödutbyte kan användas för att belysa de stödjande handlingar som människor utför eller tar emot. Forskare använder sig också av termen ”reciprocitet” för att beskriva innebörden av begreppet ”socialt stödutbyte”. Charlotte Melander (2009) har gjort en undersökning om hur migranternas konstruktion och livsstil påverkas av att de är knutna till både transnationella och lokala sociala nätverk, samhällsvillkor samt normsystem. Hon har genomfört kvalitativa intervjuer med somalier som migrerat till Sverige. Resultatet av hennes studie visar bland annat att de nya samhällsvillkoren i Sverige har förändrat både förväntningar och omfattningen av socialt stödutbyte inom de somaliska familjerna, men också synen på hur ett generaliserat stödutbyte ska se ut mellan generationer.

I hennes avhandling (Melander, 2009) framför hon en artikel som skrivits av sociologerna Martin Kohli och Harald Künemund, där de förespråkar en komplex syn på olika motiv till varför människor ger socialt stöd. De menar att stödgivandet styrs av en kombination av olika motiv, vilka ibland kan stå i konflikt med varandra. Kohli och Künemund (Melander, 2009) beskriver olika typer av stödutbyte; *altruism*, som är ett enkelriktat socialt stöd eller ett stöd som utgörs av ett indirekt utbyte; som exempelvis när en person gör en god gärning, men får inget i utbyte av just mottagaren av den goda handlingen, utan kanske av någon annan som betraktat denna handling. Den *balanserade reciprociteten* innebär att det sker direkta återbetalningar mellan individer på motsvarande skala. Den *generaliserade reciprociteten* betecknar förhållanden där det inte förväntas att det ska ske en *direkt* återbetalning, eller att det inte alls förväntas att det ska ske. De lyfter även fram det *direkta utbytet*, som innebär att man ger för att man själv vill få något tillbaka. Ett annat motiv till varför man ger socialt stöd, kan handla om att man har en *känsla av plikt*, som innebär att man ger på grund av de internaliserade normerna som finns och för att man känner en skyldighet att hjälpa.

Separerande stödet, handlar om att man är angelägen om att behålla sin autonomi eller distans. De menar också att man kan ge för att mottagaren ska bli vänligt inställd till ens önskemål och att det då handlar om *kontroll och makt*. En annan anledning kan handla om *status*, och att man då ger för att få behålla sin sociala heder. Eller att man ger för att *anpassa sig till externa normer* (Melander,2009).

4.7 Familjemodeller

Melander (2009) refererar till den turkiske familjeforskaren Cigdem Kagitcibasis, som skildrat tre olika modeller över familjestrukturer. Den modell som Kagitcibasis förknippar med den svenska familjestrukturen, kallas för den *oberoende familjemodellen*.

Familjestrukturen i denna modell består av kärnfamiljen och där individerna uppfostras till att bli separerade och oberoende av varandra mellan generationerna. Familjemedlemmarna står inte i ömsesidigt beroende i förhållande till den utvidgade familjen. Melander (2009) ifrågasätter dock i sin studie Kagitcibasis slutsats om att den svenska familjestrukturen liknar den ”oberoende familjemodellen” och menar att den svenska familjestrukturen kanske ligger närmre den *känslomässigt ömsesidigt beroende familjemodellen*. Denna modell består av både kärnfamiljen, men också den mer utvidgade familjen. Barnen inom denna modell uppfostras till att både bli autonoma, men också beroende av sina släktingar på ett känslomässigt plan. Det innebär att de vuxna barnen och föräldrarna blir mer ekonomiskt autonoma i förhållande till varandra, men de känslomässiga banden finns kvar mellan generationerna och enligt Kagitcibasis studie, stärks också dessa band. Den tredje modellen är den *ömsesidigt beroende familjemodellen*, som går ut på att det sker ett gemensamt och ömsesidigt utbyte mellan familjemedlemmarna. Man har både skyldigheter och rättigheter och står i ett ständigt ömsesidigt beroende i förhållande till sina släktingar. Melander (2009) betonar att dessa tre familjemodeller bör betraktas som idealtyper och alltså inte exakta avspeglningar på hur människors familjeliv är organiserade.

5. Teori

För att få en bredare förståelse för mitt empirimaterial kommer jag tillämpa de teoretiska begreppen *transnationalism* och *migration*. Jag anser att dessa två är lämpliga vid analys av mitt material eftersom mina informanter talar om just migranter och transnationalitet.

5.1 Migration

Charles Westin (Stenberg, 2005) har gett en definition av begreppet migration, och menar att migration är en förflyttning som sker över ett visst avstånd, över markanta gränser eller bort från hemmet, i en viss period, snarare år än månader och veckor. Han menar att de statliga gränserna är de mest markanta gränserna som går att korsa. Och de personer som gör denna typ av förflyttning benämns som emigranter eller immigranter. Emigrant är man i förhållande till ursprungslandet och immigrant i förhållande till mottagarlandet (ibid.). Jag kommer använda mig av det engelska samlingsnamnet ”migrant” för både immigranter och emigranter.

Att migrera innebär alltså att förflytta sig från ett land till ett annat. Tidpunkten för migration och typ av migration beror på flera variabler. Även om inte hela familjen flyttar samtidigt, är oftast migration ett familjebeslut. Alla som migrerar är inte alltid lika involverade i transnationella aktiviteter och alla former av migration har inte heller alltid lika starka transnationella inslag, då migranternas önska och förmåga att delta i de transnationella rörelserna varierar över livscykeln (Olsson, 2007; Vertovec, 2009). Den nationella förståelsen av migration, går ut på att varje människa förväntas ”tillhöra” och identifiera sig med en nationalstat. För migranterna innebär det att de förväntas flytta över sin lojalitet och identifikation till det nya hemlandet. Detta är dock inte självklart för alla migranter och för att få en annan bild än den nationella förståelsen av migration kan man utgå från det transnationella perspektivet. Detta perspektiv framhäver att migranterna upprätthåller och utvecklar meningsfulla band till både det gamla och nya hemlandet. På så sätt uppstår olika transnationella aktiviteter, relationer och institutioner, så som; sociala, politiska, ekonomiska eller kulturella – som på något sätt förenar de sändande och mottagande länderna. Vilket innebär att identitet och upplevelser av tillhörighet och gemenskap refererar till båda länderna (Olsson, 2007).

5.2 Transnationalism

Man kan säga att transnationalism uppstår ur, eller är en konsekvens av, migration och migranternas gränsöverskridande aktiviteter, relationer och identifikationer. Det finns några dimensioner av transnationalism, som olika forskare inom migration, lyft fram för att försöka systematisera forskningsresultat kring migrationsforskning. Man kan som migrant vara mer transnationell i en av dessa dimensioner, samtidigt som man kanske är betydligt mindre

transnationell i en annan. De möjliga transnationella inslagen i migrationsrörelserna redovisas nedan:

1. *Rörlighet*: är grundläggande i alla former av internationell migration och innefattar människors flyttningar, resor och kontakter mellan det sändande och mottagande landet. Migration skall enligt denna utgångspunkt ses som en pågående process, där det sker upprepade, kontinuerlig eller periodmässig, rörlighet mellan de två länderna och inte som en engångshändelse.
2. *Sociala nätverk och sociala strukturer*: När man flyttar och bor på olika håll kan det finnas starka sociala och känslomässiga skäl till varför man ska fortsätta hålla kontakten med varandra. Det kan finnas olika strategier baserade på normer och förpliktelser för migranterna, att ta hand om familjen och hjälpa dem vid behov. Det kan bland annat handla om att utvandrarna skickar pengar till de resterande familjemedlemmarna i hemlandet.
3. *Kulturella praktiker och institutioner*: Migration kan innebära att de sändande ländernas kultur förs in i det mottagande landet. Men det kan också uppstå ett kulturellt flöde i motsatt riktning, då migranten ex. överför information, förhållningssätt och värderingar tillbaka till sitt tidigare hemland.
4. *Politik och lagstiftning*: Migranternas möjlighet att förflytta sig mellan olika länder påverkas väldigt mycket av nationell lagstiftning och politiska beslut. Migranterna kan också engagera sig politiskt i sina nya hemländer i syfte att försöka påverka det nya landets politik gentemot deras tidigare hemland.
5. *Ekonomiska aktiviteter och utbyten*: Migranterna skickar ofta ner pengar till familj och släkt i sitt tidigare hemland. Bl.a. gör man det för att hjälpa till med levnadsomkostnader, investeringar i boendet, utbildning eller affärsverksamhet. Detta kan ske mellan enskilda utvandrare och deras släktingar men också i kollektiva och institutionaliserade former.
6. *Identitet och tillhörighet*: Det varierar på hur migranter upplever sin identitetstillhörighet då vissa migranter identifierar sig helt och hållet med det nya hemlandet, medans andra fortfarande håller fast vid sin tidigare nationella identitet. Oftast brukar migranter utveckla en identitet som på något sätt kombinerar en upplevd tillhörighet med sändande och mottagande landet (Olsson, 2007).

6. Metod

6.1 Val av metod

Det formella kriterium som forskaren ska tänka på när det gäller metodologiska tillvägagångssätt är att det empiriska materialet ska vara tillräckligt stort för att besvara forskningsfrågan (Aspers 2007). För att få svar på mina frågeställningar har jag använt mig av en vinjett i samband med intervjuerna med socialarbetarna i Kosovo, och kompletterat den genom att utföra en kvalitativ undersökning i form av strukturerade intervjuer. Eftersom jag velat belysa olika resonemang som förts kring familj och migranternas ansvar kring försörjning av familjemedlemmar i hemlandet, anser jag denna metod vara mest lämpad för min undersökning. Främst med tanke på syftet, som inte är att dra generella slutsatser om hur allmänheten resonerar kring migranternas ansvar vid försörjning, utan endast belysa hur ett litet urval resonerar kring familj och emigranternas ansvar till försörjning.

Aspers (2007) skriver om metoder, som inte är kvalitativa eller kvantitativa i sig, utan som blir det beroende av sättet vi använder oss av metoderna. Den kvalitativa metodologin kan definieras som induktiv och att den inte betraktar variabler, utan istället betraktar den sammanhang och människor som helhet. Den hjälper också forskaren att förstå människor utifrån deras egna referensramar (Eliasson- Lappalainen et al. 2008). Varför jag valt kvalitativa intervjuer beror på att den kvalitativa forskningsstrategin är lämplig att använda vid studier där man söker förståelse istället för förklaring eller när man vill få fram innebörd, begreppsutveckling och teoretisk generalisering (ibid.). Intervjuerna är lämpliga för att man som forskare ska kunna få en bra inblick i människors upplevelser, erfarenheter, åsikter, drömmar, attityder och känslor (May, 2001). Genom att ta del av intervjupersonernas resonemang kring mina frågeställningar har jag bland annat kunnat ta del av deras åsikter och ställningstaganden till transnationalitet. Den största skillnaden mellan de två intervjugrupperna har varit att migranterna oftast utgått ifrån sina egna upplevelser, erfarenheter, åsikter, känslor o.s.v. medan socialarbetarna främst diskuterat utifrån ett generellt perspektiv som grundats på arbetslagar- normer och regler. De har också diskuterat erfarenheter utifrån arbetslivet, med koppling till vinjettfallet och inte varit lika personliga som migranterna.

May (2001) skriver om fyra olika typer av intervjuer; *Strukturerade*, *semistrukturerade*, *ostrukturerade* och *gruppintervjuer*. Trots att det finns fyra helt olika intervjutyper kan själva

intervjun innehålla en blandning av dessa olika typer (ibid.). Jag har använt mig av den semistrukturerade intervjutypen, som är en mellanform av den strukturerade och ostrukturerade metoden. Denna intervjutyp kännetecknas av att frågorna är specificerade, men där intervjupersonen haft utrymmen för att fördjupa svaren. Vid semistrukturerade intervjuer finns en större möjlighet för intervjuaren till att förtydliga, utveckla och fördjupa svaren som kommer från informanten och på så sätt kan man ingå i en dialog med informanten. Denna intervjutyp är bra att använda om forskaren är ute efter ett specifikt tema. Nackdelen med denna intervju kan vara att intervjuarens förutfattade meningar styr intervjun i en riktning som eventuellt kan innebära att man missar viktig information. Risken finns även att man missar det riktigt kvalitativa djupet i intervjun, då intervjupersonen inte kan tala lika öppet kring dennes egen referensram, när frågorna mer eller mindre styr intervjun (May 2001). Detta har jag försökt tänka på vid intervjuerna genom att öppna upp för om intervjupersonerna haft annat viktigt att tillägga eller fördjupa och/eller förtydliga något som vi berört under intervjun.

En fördel med de kvalitativa intervjuerna har varit att jag kunnat ge direkt feedback på eventuella oklarheter, men även att jag haft utrymme för att föra en dialog med intervjupersonerna. Aspers (2007) skriver att det är viktigt att etablera en god kontakt med sina informanter, bland annat för att man ska kunna återvända till dem efter att man utfört intervjun, om man skulle vilja få ett förtydligande vid eventuella oklarheter. Detta känner jag att jag har haft utrymme till efter genomförandet av mina intervjuer. Det har däremot inte varit nödvändigt att återvända till mina informanter efter avslutade intervjuer.

6.2 Urval och intervjuernas genomförande

Urvalet i min undersökning har skett genom att jag besökt två olika socialkontor i Kosovo, den ena i en mellanstor stad och den andra i en lite mindre stad. Fördelen med att välja ut personer utifrån olika domän kan vara att urvalet inte blir begränsat till ett specifikt nätverk utan det sker en maximerad variation, vilket också ökar bevisvärdet i empirin (Aspers 2007). Att öka bevisvärdet i min empiri är dock inte relevant i denna studie, då jag inte ska försöka bevisa hur något är, utan endast belysa de olika resonemangen som förs. Däremot kan variationen av intervjupersoner ge en bredare bild av det man har som avsikt att undersöka.

Jag förklarade på båda ställena vem jag var och syftet med mitt besök på socialkontoren och kortfattat om det jag skulle skriva om. Därefter vägledes jag av socialcheferna för

försörjningsstöd, till de personer som de ansåg var lämpliga som intervjupersoner. Denna typ av urvals metod kallas för snöbollsselektionen, som innebär att forskaren tar hjälp av fältet för att hitta det man är intresserad av att studera (Aspers, 2007). När jag kom i kontakt med mina intervjupersoner i Kosovo, gjorde jag även för dem en presentation av mitt arbete då jag förklarade mål och syftet med min uppsats. Jag frågade även om det var i sin ordning att spela in. Ena intervjupersonen ville inte bli inspelad, vilket innebar att jag var tvungen att anteckna flitigt under intervjun. Detta kan innebära att jag har haft ett stort tolkningsföreträde då jag inte kunnat anteckna allt intervjupersonen sagt, utan fick göra ett urval och ta med det jag ansåg var viktigast. De övriga personerna hade inget emot att bli inspelade, detta innebar att mitt tolkningsföreträde minskade markant.

Intervjupersonerna i Sverige har jag valt genom att jag kontaktat tre personer, som jag känner sedan tidigare. I valet av intervjupersonerna i Sverige utgick jag från att intervjupersonerna skulle ha emigrerat från Kosovo till Sverige, samt att de fortfarande har någon koppling till släkt eller familj som är bosatta i Kosovo. Kontakten med mina informanter i Sverige har jag först tagit via telefon. Vid det första samtalet har jag gett en kort beskrivning av min undersökning och syftet till varför jag valt att intervjua just dem. Jag har även frågat dem om jag får spela in intervjuerna och förklarat att det självklart är en frivillig medverkan.

Jag har tänkt på att det ska vara en någorlunda blandning av könsfördelning mellan intervjupersonerna och har därför valt att intervjua tre stycken socialarbetare, varav två av dem var kvinnor och en man. Även i Sverige har jag intervjuat två kvinnor och en man. Det har inte varit min avsikt att jämföra svaren utifrån ett könsperspektiv, men jag tror att det berikar arbetet om intervjupersonerna består av båda könen.

Innan intervjuerna, som varade mellan 45-60 minuter, har jag utformat två intervjuguider med ca 5-6 frågor [finns som bilaga1 och bilaga2], som jag därefter använt i samband med intervjuerna. Vid intervjuerna med socialarbetarna har jag även använt mig av en vinjett, som jag konstruerat [finns bifogad som bilaga 3]. Vinjetten skrev jag först på svenska och översatte den därefter till albanska. Under första och andra intervjun i Kosovo utgick jag från mitt vinjettfall; Intervjupersonerna började med att läsa vinjetten, därefter diskuterade vi den, och de fick berätta hur de hade hanterat situationen. Till sist kom vi in på intervjufrågorna. Den tredje intervjun började jag med att ställa frågor utifrån min intervjuguide och i mitten av

intervjun fick informanten läsa vinjetten och därefter diskuterade vi den, vilket innebar att vi återvände till tidigare teman under samtalet.

6.3 Vinjett

Vinjetter är hypotetiska berättelser eller historier, som forskaren kan använda sig av för att bestämma vilken kontext som respondenterna ska förhålla sig till. Genom att respondenterna utgår ifrån vinjetterna när de svarar på vad de kan tänka sig att göra i en viss kontext, istället för att ange för vad de faktiskt gör i verkligheten. Genom att använda sig av vinjetter i undersökningar kan man mäta vilka föreställningar som finns, om vad man skulle vilja göra i en viss situation, utan att veta om dessa föreställningar är idealistiska eller realistiska handlingar. Svaren man får utifrån vinjetter menar flera författare därför ha låg validitet. Även om risken för att man får svar med låg validitet är stor, menar forskarna att detta kan korrigeras genom att man tillägger kvalitativa inslag i datainsamlingen (Egelund 2008). Exempelvis genom att respondenter i intervjun kan koppla diskussionerna om vinjetterna till hur man i verkligheten brukar göra vid en viss typ av ärende och även inkludera kontextuella funderingar över varför man gör på ett visst sätt (ibid.). Detta har mina informanter gjort, då de utifrån vinjettfallet resonerat kring hur de i praxis handlägger liknande fall och även fört diskussioner kring de olika dilemman som kan dyka upp och hur de hade velat hantera dessa.

Egelund (2008) skriver om vinjettstudier, som hon menar är lämpliga att använda sig av för att studera människors värderingar och val. Det är enligt henne (ibid.) en bra metod när man ska försöka kartlägga bestämda typer av värderingar och handlingsval och sambandet med olika attityder inom en del sociala grupper. Vinjettstudiernas metodologi förekommer i flera olika varianter, men dess gemensamma drag är att de består av vinjetter, d.v.s. korta historier som alla respondenter ska reagera på och referera till. Vinjettstudier behandlar även normativt material, vilket innebär att underlaget för de val som människorna gör härstammar från attityder från professionella principer, moraliska uppfattningar o.s.v.

Många författare (Egelund, 2008) understryker att vinjetterna bör vara realistiska och typiska för den situation som man vill gestalta. Vinjettmetoden är i sin ursprungliga, kvantitativa version objektivistisk, realistisk eller essentialistisk i både ontologisk och epistemologisk mening. Egelund (2008) menar att man med hjälp av vinjetterna kan uppnå en objektiv och sann kunskap om de variabler som bestämmer människornas val och värderingar. Denna

metodanvändning kan enligt Egelund (2008) också hjälpa forskaren att se vilka olikheter som finns mellan de olika sociala gruppernas attityder. I ontologisk mening bygger vinjettmetoden på att våra värderingar är socialt strukturerade och att det finns variabler som avgör hur vi bedömer eller värderar ett visst fenomen. Alltså att samma sociala gruppering delar likartade värderingar av samma fenomen, medan olika grupperingar har skilda värderingar kring samma fenomen. I ontologisk mening skulle man kunna vara realist eller konstruktivist. Att vara realist i ontologisk mening innebär att man som forskare har uppfattningar om att det finns en yttre verklighet, som existerar oberoende av forskaren (Aspers, 2011). Man utgår ifrån att det finns en verklighet som skiljer sig från vår beskrivning av denna verklighet (Bryman, 2008). Detta innebär att man bortser från att personer, inklusive forskaren själv är skapare av den värld som studeras och att verkligheten ser ut som den gör, oavsett om den betraktas eller inte (Aspers, 2011). Är man däremot konstruktivist, innebär det att aktörerna i forskningen konstruerar verkligheten och att forskaren skall ta hänsyn till detta. Det innebär också att man gör en presentation i en specifik version av den sociala verkligheten, men denna version kan inte betraktas som slutgiltig (ibid.). Forskarnas beskrivningar av den sociala verkligheten utgör alltså konstruktioner (Bryman, 2008). Jag har i min studie varit konstruktivist, eftersom jag låtit mina intervjupersoners beskrivningar utgöra en ”version” av verkligheten. D.v.s. mina intervjupersoner har skapat en bild av hur man kan se på emigranternas ansvar av familjeförsörjning i hemlandet, men detta innebär inte att jag uppfattar deras resonemang som slutgiltiga svar för hur allmänheten ser på samma fenomen, utan endast som en konstruktion som ges av just dessa informanter. Hade jag intervjuat andra personer, hade jag kunnat få annorlunda svar och resultatet av min studie hade kunnat se ut på annat sätt.

Efter att jag genomfört mina intervjuer, lyssnade jag av dem och transkriberade dem. Därefter kodade jag intervjuerna utifrån det som sagts om ”familje definitionen”, ”emigranternas ansvar”, ”statens ansvar” och ”övrig viktig information”. Transkribering av intervjuer är viktig för att inte utelämnat betydelsefullt material, som man kan behöva reflektera kring (Aspers, 2007). Detta kan göras på olika sätt och det vanligaste sättet är att man skriver ner den inspelade intervjun ordagrant och utan pauser (ibid.). Jag har genomfört denna typ av transkribering genom att skriva ner intervjun ordagrant, dock har jag undvikit markeringar av pauser, då det inte känts relevant för studiens ändamål. Efter transkribering och kodning har jag översatt texten till svenska, vilket har inneburit att jag fått tolka en viss mängd av data, då inte alla ord varit översättbara. Det innebär att mina respondenters citat som presenteras i resultatet inte kommer vara exakt ordagrant återgivna, men dock ha samma betydelse.

6.4 Avgränsningar

Vid utförandet av en undersökning måste forskaren göra olika avgränsningar.

Avgränsningarnas omfattning kan se olika ut beroende på hur välgrundad man väljer att vara. Avgränsningarna kan handla om ex. vilka domäner och eller vilka konkreta platser som skall studeras (Aspers 2007). Jag har valt att avgränsa undersökningen genom att endast intervjua sex personer; migranter, men också socialarbetarna, för att få inblick i hur man inom en viss profession kan ställa sig till frågor kring transnationalitet. Det har dock inte alltid gått till så i min undersökning eftersom socialarbetarna, inte alltid diskuterat utifrån en professionell ställning utan också utgått ifrån deras privata åsikter. Detta har jag som forskare uppmärksammat och försökt ta hänsyn till i största möjliga utsträckning, vid bearbetning av material. Detta kan ha påverkat resultatet då ena frågeställningen just handlade om att få en liten intervjugrupp som företräder en viss profession. Därför har det varit viktigt att jag vid bearbetning av material kunnat urskilja de privata åsikterna från de professionella, det har jag dock inte sett som ett stort bekymmer vid bearbetning av intervju- materialet.

Något som jag tror skulle kunna varit berikande för arbetet är att även intervjua privatpersoner, som har familj eller släktingar utomlands, eller intervjuer med migranter som tillhör ”den andra generationen”. Alltså de personer som är födda eller uppvuxna i Sverige och som inte har föräldrar eller syskon i deras eller föräldrarnas ursprungsland, utan endast avlägsna släktingar. Men på grund av arbetets omfattning har det inte funnits utrymme till detta. Med tanke på den lilla populationen i min undersökning, som inte kan utgöra en grund för hur majoriteten/minoriteten resonerar kring mina frågeställningar, kommer validiteten i min undersökning att vara väldigt begränsad, vilket är vanligt för forskningsbaserade generaliseringar (Blom, Morén & Nygren, 2006).

6.5 Tekniska hjälpmedel

May (2001) skriver om användning av bandspelare vid intervju, som kan kännas hämmande för intervjupersonen och som därför kan vilja avstå från att bli inspelad. Därför har det varit viktigt att vara förberedd med penna och anteckningsblock inför varje intervju, om detta skulle uppstå, vilket det också gjorde i mitt fall. Fördelen med att använda bandspelare i intervju, är att det är väldigt bra underlag för tolkningar (ibid.). Istället för att intervjuaren ska sitta och anteckna under intervjun, kan denne koncentrera sig på samtalet och eventuella

iakttagelser av intervjupersonens kroppsspråk o.s.v. Att föra anteckningar under samtalet kan även upplevas som distraherande (ibid.). Jag har inte ansett det relevant för undersökningens ändamål att observera huruvida intervjupersonerna använder kroppsspråk och liknande utan fokuserat på det som sagts under intervjun. Det har dock inte varit uteslutet att jag eventuellt skulle behöva föra anteckningar kring det som varit observerbart.

6.6 Framställning

Jag har valt att framställa empirin genom att först presentera socialarbetarnas resonemang kring ett visst tema och efter det migranternas resonemang kring samma tema. I samband med empiriframställningen har jag gjort analysen. I ett separat avsnitt har jag presenterat en sammanfattning med studiens viktigaste resultat och avslutningsvis har jag fört en diskussion kring några aspekter som framkommit i uppsatsen.

6.7 Litteratursökning

Litteraturen till studien har jag bland annat sökt på internet; i olika databaser; LIBHUB, EBSCO-host, "Lovisa", google. Bland annat har jag sökt på orden; transnational-/ity/itet/ism, migration, migranter, e-/immigrants, social work, Kosovo, vinjett. Min handledare har tipsat mig om böcker som handlar om transnationalitet, och jag har även återvänt till de primära källorna i de böcker eller texter som jag läst, om detta varit möjligt/nödvändigt.

6.8 Analys och förförståelse

Under tiden jag analyserat min datainsamling har jag försökt vara uppmärksam på det som Aspers (2007) benämner som "tolkningshorisont", som utgör vår förförståelse, som vi utgår ifrån när vi tolkar det vi ser. Under tiden som jag analyserat mitt insamlade material har det varit viktigt att tänka på min förförståelse som jag har för Kosovo, deras kultur o.s.v. Det är viktigt att man vid studier utomlands, där man inte delar på samma kultur, är uppmärksam på den förförståelse som man som forskare har för det andra landet. Detta med tanke på att man som tolkare av ett material till en undersökning kan ha lätt för att upptäcka stora skillnader, men däremot kan det vara svårare att upptäcka de subtila skillnaderna, som kan vara väldigt viktiga och kanske även avgörande för en studies validitet (Aspers, 2007).

6.9 Etiska överväganden

Jag har följt de forskningsetiska principerna, som är godkända av samhällsvetenskapliga forskningsrådet (vetenskapsrådet, hämtat: 2011-03-15). De forskningsetiska principerna består av fyra stycken huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (ibid). Principerna har jag utfört genom att jag i förväg informerat intervjupersonerna om syftet med mitt arbete och deras deltagande, samt att deras deltagande varit frivillig, vilket har inneburit att de haft rätt att avbryta sin medverkan om de velat. Jag har även frågat efter deras samtycke till deltagandet och självklart bevarat deras uppgifter oåtkomligt för andra. Jag har också aidentifierat deras uttalanden i texten, som utgör min undersökning, genom att skapa fingerade namn för alla informanter. Jag har valt att presentera intervjupersonerna med fingerade namn i bokstavsordning. Socialarbetarna har jag valt att kalla för: Anita, Berat och Celina och migranterna; Diana, Edona och Fatmir.

Något som kan uppfattas som ett etiskt dilemma är att min studie är skriven på svenska, alltså ett språk som en del av mina informanter inte behärskar. Det har varit viktigt att i förväg tala om för mina informanter att de har möjlighet att ta del av studien, men att den är skriven på svenska. Alternativet har varit att de haft möjlighet att översätta hela min studie, men jag har även skrivit ett engelskt abstrakt som sammanfattar min undersökning.

7. Resultat och Analys

7.1 Socialarbetarnas resonemang kring ”familj”

Innan jag och mina informanter kom in på huvudtemat för denna uppsats, bad jag dem ge en definition av ”familj” samt diskutera lite kring vem eller vilka de ansåg tillhöra eller bilda familjen. Ingen av intervjupersonerna kunde ge en klar och tydlig definition av familj, istället förde de olika resonemang kring termen.

Samtliga socialarbetare var eniga om att ”familjen”, främst utgjordes av de personer som hade ett gemensamt hushåll och att mannens föräldrar och syskon oftast ingick i det som vi i Sverige benämner som ”kärnfamilj”. Celina definierar familj som; ”... *de personer som lever ihop under samma tak och delar hushåll, under en längre period (...) exempelvis i flera år. Det behöver inte alltid vara biologiskt bundna till varandra*”(Cecilia). Att det inte alltid behöver vara biologiska band mellan familjemedlemmarna tas upp av samtliga intervjupersoner, som bland annat menar att adoptivbarn och gifta kvinnor också räknas in till mannens familj. Det är enligt Anita inte ovanligt att gifta kvinnor i Kosovo bor tillsammans med sina svärföräldrar samt eventuella syskon till mannen. Hon betonar att kvinnan självklart har kvar sin biologiska familj, men när hon gifter sig tillhör hon den nya familjen.

Vidare pratar de om familj i transnationella termer, då de inkluderar syskon, föräldrar och barn, som inte delar hushåll och bor utomlands. Exempelvis Berat, som refererar till vinjettfallet och menar att ”*Även om Edmonds bröder och syster inte bor med familjen i Kosovo, tillhör de hans familj...*”(Berat). Informanterna menar också att relationen mellan blodsbundna släktingar kan vara avgörande för om man ser varandra som familjemedlemmar eller inte. Exempelvis menar Anita och Berat att även far-/morbröder, fastrar och mostrar kan inkluderas i familjen, beroende på vilken relation man har till dessa.

7.2 Migranternas resonemang kring ”familj”

Intervjupersonerna i Sverige menar att familjen för dem, det är personer som står dem nära, biologiskt eller kontaktmässigt. Edona tyckte det var svårt att definiera familj eftersom det enligt henne innefattade så många personer, men hon talar om den ”närmsta familjen”, som enligt henne utgörs av hennes man och barn. Förutom dessa personer tillägger hon att även hennes föräldrar, svärföräldrar och mannens syskon, som alla bor i Kosovo, tillhör hennes ”närmsta familj”. Hon menar att man inte behöver bo tillsammans för att vara en

familj, och betonar att avståndet inte har någon betydelse för om man är en familj eller inte, men däremot menar hon att avståndet kan påverka relationen mellan familjemedlemmarna, eftersom man inte träffas lika ofta. Även Diana förklarar att hon utöver sin man och sina barn inkluderar hennes föräldrar och svärföräldrar till den ”närmsta familjen”. Hon menar också att hon tyckte hon hade fått en ny familj när hon gift sig, och syftar på mannens föräldrar och syskon. Själv tycker Diana att hon har en stor familj, som förutom de redan nämnda personerna består av hennes far- och morföräldrar. Hon fortsätter beskriva hur hon ser på sin familjesituation:

Även mina syskon och deras barn är min familj(...) jag har också mina far- och morbröder, fastrar och mostrar, som också är min familj... kanske inte den närmsta familjen, dom är mer avlägsna, men ändå är dom min familj (Diana).

De båda intervjugrupperna verkar överlag ganska överens om synen på familj. Bland annat då de talar om att kvinnan har två familjer. Det var däremot inte tal om att mannen också kunde ha två familjer, vilket kan bero på att man inom den kosovoalbanska folkgruppen räknar familjen i patriolokalt led och man förväntas tillhöra mannens familj (Norman, 2007). Den diffusa bilden av familjdefinitionen, gör att det uppstår vissa motsättningar mellan intervjupersonernas syn på familj. Exempel på detta kan vara den ena socialarbetaren, som menar att familj är de personer som delar hushåll, samtidigt som någon annan socialarbetare menar att familj även innefattar de personer som inte bor under samma tak och att det till och med kan vara personer som bor i ett annat land. Denna uppfattning delas även av migranterna, som också definierar familj som något väldigt utspritt, som sträcker sig över nationsgränserna.

7.3 Socialarbetarna om försörjningsstöd och migranternas ansvar vid försörjning

För att få en tydligare bild av hur respondenterna i Kosovo tänker kring termen ”familj”, vid deras arbete diskuterade vi hur de resonerar vid biståndsbedömningar. Berat förklarar att de främst innefattar alla personer som delar hushåll som en familj, även om det egentligen är två ”kärnfamiljer”. Vilket innebär att även om det bara finns en person som har arbetsförmåga, är denne ansvarig att försörja alla andra familjemedlemmar inom det gemensamma hushållet. Detta är något som skiljer sig från det svenska systemet, då man i Sverige inte har en lagstadgad skyldighet att bidra med försörjning till personer utanför kärnfamiljen (Melander, 2009). Socialarbetarna förklarar också att de i sitt arbete utgår från de två kategorierna för stödberättigade, som jag framförde i bakgrundsavsnittet och ganska snabbt kom vi in på diskussioner kring migranternas ansvar till försörjning av familjemedlemmar i Kosovo;

Det är mycket som spelar roll när vi gör biståndsbedömningar. Exempelvis kollar vi på arbetsförmågan. Kan någon i familjen arbeta, eller inte? Hur många personer består familjen av? Hur ser det ut i deras hem? Kvalitén på huset eller lägenheten som de bor i, har de andra tillgångar så som bil, vitvaror o.s.v. (Celina).

Vi tar självklart hänsyn till många saker när vi är ute på fältet, och ser vi att en familj får stöd från utlänningarna [syftar på migranterna], har dem inte rätt till socialbidrag. Det syns oftast vem som får hjälp från utlänningarna. När dom har plattskärms TV, dator och internet, vet vi att dom antingen jobbar eller fått bidrag från utlandet, för det är sånt man inte kan skaffa sig om man lever på socialbidrag (Anita).

Forskningen som jag presenterat i tidigare avsnitt visar att remitteringar är ett vanligt förekommande fenomen, inte minst bland de kosovoalbanska migranterna i Sverige och deras anhöriga i Kosovo (Demukaj et al. 2007). Utbredningen och omfattningen av dessa kan se olika ut och vara något som sträcker sig över en lång period eller något som sker tillfälligt och de socioekonomiska förutsättningarna har en avgörande roll för i vilken omfattning migranterna kan bidra med penningförsändelser (Norman, 2007; Olsson, 2007; Rumbaut, 2002; Vertovec 2009). Under intervjun med Celina diskuterade vi därför ett fall, som kan tänkas dyka upp under arbetet som biståndshandläggare. Jag frågade henne hur hon hade handlagt ett ärende med en familj, som lever under dåliga förhållanden, och som vid enstaka tillfällen mottagit vitvaror från migrerande släktingar, men där avsikten inte varit att kontinuerligt fortsätta stötta familjen ekonomisk. Celina förklarar att även om det varit engångsföreteelse från migranternas sida, måste hon automatiskt dra in socialbidraget:

... eftersom vi med säkerhet inte kan veta hur dessa personer fått tag på varorna. Antingen har de arbetat eller fått det genom bidrag från familjemedlemmar som emigrerat, det är svårt för oss att avgöra, därför kan vi endast dra tillbaka bidraget genom att klassa dem som "självförsörjande" och genom att argumentera för att deras ekonomi förbättras. Detta kanske är fel av oss, men ingen brukar säga att dom får stöd från utlandet och vi kan bara utgå från det vi ser (Celina).

I praktiken innebär detta att både bidragstagarna och deras anhöriga (migranterna) utsätts för varsitt dilemma. För bidragstagarna kan det innebära att de antingen tar emot den "tillfälliga" hjälp som erbjuds av migranterna, samtidigt som de riskerar rätten till sitt bidrag, eller att de tvingas avstå från allt stöd som kan erbjudas av migranterna och fortsätta med biståndet från socialtjänsten. För migranterna, där avsikten kanske varit att endast bidra med tillfälligt stöd kan det innebära att de känner sig tvungna att kontinuerligt fortsätta försörjningen av familjen i hemlandet, då de medfört till att familjen i Kosovo fått högre ekonomisk status och deras rätt till bidrag förlorats.

Samtliga socialarbetare visar en förståelse över att migranterna inte alltid har bättre ekonomiska förutsättningar än deras anhöriga i hemlandet. Men de tror att majoriteten av dem som emigrerat har en högre levnadsstandard i jämförelse med personer i Kosovo. Celina utgår från vinjettfallet då hon diskuterar migranternas ansvar till försörjning av familjemedlemmar i Kosovo:

Vem som ska ta störst ansvar är svårt att säga, men om vi tar exemplet från texten som du hade med dig, borde han som har firman, och bäst ekonomi hjälpa de övriga familjemedlemmarna. (---) Om man ändå ska hjälpa någon, är det bästa att hjälpa sina familjemedlemmar, (...) då levnadsstandarden oftast är mycket bättre i exempelvis Sverige, Tyskland, Schweiz o.s.v. (---). Det går ju inte att tvinga er som bor utomlands att skicka ner pengar till oss, men vet man att ens föräldrar har dålig ekonomi eller lever i fattigdom bör man ställa upp (Celina).

Vid diskussioner kring vem som skulle vara det yttersta skyddsnetet, fick jag uppfattningen av att intervjupersonerna ansåg att staten har en väldigt liten del i försörjningen och att familjen skulle vara det yttersta skyddsnetet. Socialarbetarnas motivering till detta var bland annat att de bidrag som staten tillhandahåller är väldigt små och knapphändiga, och att det därför blir viktigt för övriga familjemedlemmar som har bättre ekonomiska förutsättningar, att stödja varandra. De syftar främst på migranterna, då de har föreställningar om hur deras socioekonomiska status ser ut, och även åsikter kring hur de borde organisera sin ekonomi, vilket enligt Norman (2007) är väldigt vanligt. Anita, exempelvis menar att det är etiskt rätt att försörja sina övriga familjemedlemmar, om man har ett större kapital än dem. Hon ger även sin privata åsikt kring en del migranternas utköp;

... dom har fått en bra ekonomi, vissa köper jätte dyra kläder och skor eller den senaste elektroniken. Men, istället för att satsa så mycket pengar på sånt som man kan köpa billigare, borde dom tänka på att hjälpa sina familjer här i Kosovo. Självklart kan vi ju inte kräva detta, men det borde vara så (Anita)

Att migranterna ”borde” bistå med ekonomiskt stöd till familjemedlemmarna i Kosovo, tas upp av samtliga socialarbetare, och jag får uppfattningen av att deras familjesyn till viss del speglar sig på den familjestruktur som den turkiske forskaren Kagitcibasis (Melander, 2009), benämner som ”den ömsesidigt beroende familjemodellen”. Då socialarbetarna ständigt framhäver hur viktigt det är att familjerna stödjer varandra och att migranterna har vissa skyldigheter, främst i förhållande till sina åldrande föräldrar;

Om föräldrarna inte har försörjningsförmåga är det viktigt att barnen hjälper till (...). Speciell hänsyn måste tas till föräldrarna. I ditt exempel här, (...) även om sönerna är gifta, och bildat sina egna familjer och flyttat ifrån föräldrarna,

är det viktigt att dom är medvetna om hur deras föräldrar har det, (...) ta hand om dom när dom behöver det (Berat).

Jag vill inte påstå att deras ideala syn på familjestruktur helt speglar sig på den ”ömsesidigt beroende familjemodellen”, då denna förutsätter ett ömsesidigt utbyte mellan familjemedlemmarna (Melander, 2009), och mina intervjupersoner lyfter endast fram de skyldigheter de anser att migranterna har och framhäver inte lika tydligt vilka rättigheter de borde ha, alltså talar de inte om ett rent ömsesidigt stödutbyte mellan migranterna och deras anhöriga i ursprungslandet. Jag tycker att deras syn på migranternas ansvar, mer liknar det som forskarna (Carling, 2005; Melander, 2009) benämner som altruism. Eftersom de talar om ett mer ”enkelriktat stöd”, där migranterna är de som ska stödja sina anhöriga genom att bidra med remitteringar, men de lyfter inte fram vad migranterna får i gengäld. Varför jag ändå kan säga att deras familjesyn liknar den ”ömsesidigt beroende familjemodellen”, är för att de vid vissa tillfällen förespråkar för ett ömsesidigt utbyte; genom att säga att de borde hjälpa *varandra*. Ett annat exempel på detta kan jag urskilja från Celinas utlåtande; ”*Det är snarare familjernas skyldighet att försörja varandra än statens. Staten tar hand om dig genom att ge dig ett bidrag, men inte mer än så och då borde familjerna hjälpa varandra*” (Celina). Jag tolkar det som att Celina talar om ett ömsesidigt stödutbyte, som inte behöver innebära endast det ekonomiska stödet, utan det kan även innefatta andra former av stöd som familjerna är i behov av. Exempel på detta kan vara åldrande föräldrar, som kan behöva praktiskt stöd och omsorg. När staten inte erbjuder den typ av stöd, blir det övriga familjemedlemmarnas ansvar och skyldighet. Detta tydliggörs även av socialarbetarna;

Hos oss kan man säga att det största ansvaret att försörja en familj ligger hos föräldrarna. Det är dom som har det största ansvaret att försörja sina barn eller ungdomar, som bor hemma. Men om det är en familj där föräldrarna av olika anledningar inte kan arbeta, (---) är det övriga i hushållet som måste hjälpa till med försörjningen, exempelvis bröderna, systrarna eller ungdomarna i familjen. För utlänningarna [migranterna] är det kanske mer självklart att man hjälper föräldrarna, än sina systrar eller bröder (...) det är en större skyldighet att hjälpa föräldrarna, även om vi kanske inte kan tvinga fram det fullt ut med lagstöd (...) det är jätte svårt att göra det, men både ur det humanistiska och till viss del lagliga aspekten är det ett måste. Barnen ska ta hand om sina föräldrar när staten inte kan göra det fullt ut (Celina).

Socialarbetarnas diskussioner kring att de fullvuxna barnen har ett särskilt ansvar att ta hand om sina föräldrar, när behovet uppstår, oavsett om de delar hushåll eller inte, kan jag applicera på den transnationella dimensionen som handlar om sociala strukturer.

Socialarbetarna argumenterar för detta, trots att de kan vara svårt för dem att hitta lagstöd i

deras påståenden, men jag tolkar det som att deras påståenden baseras på de normer och förpliktelser som finns för Kosovos emigranter, som har familjer kvar i ursprungslandet.

7.4 Migranternas resonemang kring ansvar och förväntningar om försörjningsstöd

Utifrån mina intervjuer har jag inte fått någon indikation av att mina informanter inte vill delta i de transnationella rörelserna, utan tvärtom verkar det vara en självklarhet. Detta innebär att Karin Normans (2007) uttalande kring att de flesta kosovoalbaner i Sverige är angelägna om att upprätthålla kontakten med släkten i Kosovo, förstärks. När det gäller det ekonomiska ansvaret, visar migranterna i mina intervjuer en förståelse för att de oftast har bättre ekonomiska förutsättningar än sina anhöriga i Kosovo, samtidigt som de söker förståelse från släktingarna i hemlandet, om att deras ekonomi i Sverige kanske inte alltid är så bra och att det kan bli tufft, med tanke på att de har sina egna kärnfamiljer i Sverige, som de måste försörja;

Man måste ju förstå att dom i Kosovo inte alltid har det så lätt eftersom deras löner och bidrag är så små och vi har ju oftast bättre ekonomi än dom, men det är inte så lätt för oss heller för vi måste tänka på att försörja våra barn här i Sverige. Kanske spara lite och samtidigt som vi måste ha lite över åt dom i Kosovo. Dom förväntar att man skickar ner pengar och det kan sätta lite press på oss. (---) Vi kollar alltid först hur mycket vi själva har och hur mycket vi kan hjälpa till med. Kan vi hjälpa dem så gör vi det, men när vi inte kan måste ju dom också förstå. (---) då kanske våra andra syskon [som också bor utomlands] kan hjälpa dom (Edona).

Självklart måste man hjälpa dem så mycket man kan (...). Jag skulle få ångest om jag visste att våra familjer har det dåligt ställt i Kosovo och jag lever lyxigt här i Sverige (Diana).

Den dimensionstyp av transnationalism som informanterna beskriver i största utsträckning, exempelvis när de talar om att de kan uppleva ångest av att leva i vetskap av att man har det bättre ställt än sina anhöriga i Kosovo, är den som handlar om *sociala nätverk* och *sociala strukturer*, då de bland annat ger uttryck för de sociala och känslomässiga skälen till varför de fortfarande håller kontakt med sina anhöriga i Kosovo. Även då de tar upp de normer och förväntningar, som gör att de känner sig skyldiga att hjälpa familjemedlemmarna vid behov.

Informanterna diskuterade även vem eller vilka de ansåg att de hade ett försörjningsansvar för och de menar att vuxna barn har ett ansvar att ekonomiskt försörja, eller förse sina äldre

föräldrar med annan typ av omsorg. Edona förklarar varför hon tycker att det största ansvaret ska ligga på de vuxna barnen, att försörja deras föräldrar;

... som tagit hand om oss när vi var små. Vi har inte haft den möjligheten att ta hand om dem nu när dom blivit gamla. (...) Att skicka ner lite pengar då och då är nästan det enda vi kan göra när vi bor så långt ifrån (...) Jag brukar skicka ner pengar till min svägerska för att hon har ansvaret att se efter mina svärföräldrar. Eftersom hon inte jobbar och bor med dem, och ser efter dem måste vi skicka ner så mycket vi kan. Det är ju inte bara deras föräldrar, min man har också ett ansvar. (...) När jag är på semester [i Kosovo] brukar jag också se efter min mans föräldrar (...) hjälper till att städa, laga mat och andra saker som behövs. Men när vi är här kan jag ju inte göra det (Edona).

Så länge våra föräldrar lever måste vi skicka ner pengar, det är dom som uppfostrat oss och vi måste också göra något för dem, (...) men också för våra bröder eller svägerskor som tar hand om gamlingarna. Man kan inte bara vända ryggen till så fort man fått det bättre själv (Diana).

Det mina intervjupersoner beskriver är den balanserade reciprociteten, som innebär att föräldrarna uppfostrar barnen när de är små, och när barnen växer, och föräldrarna åldras, förväntar man att barnen ska gengälda dem i någon form av socialt stöd (Melander, 2009). Det framgår väldigt tydligt att båda intervjugrupporna är överens om att även migranterna har en skyldighet att försörja de kvarbodda föräldrarna i Kosovo, om- eller när behovet uppstår. När det gäller syskon, och deras ansvar att försörja varandra menar socialarbetarna att det egentligen är mindre krav på dem och att man inte kan förvänta sig att syskonen hjälper varandra, så länge de inte delar hushåll. Migranterna ger uttryck för att de bör försörja sina syskon eller svägerskor, som tar hand om deras föräldrar. Vilket innebär den generaliserade reciprociteten utförs, då stödet egentligen är riktat till föräldrarna, men där syskonen och svägerskan, i Dianas fall, blir mottagare av just det ekonomiska stödet. Frågan är då hur långt migranternas försörjningsansvar sträcker sig över tid. Med utgångspunkt i Carlings (2005) forskning kring penningförsändelser och utifrån mina informanternas uttalanden, tror jag att ansvars känslan för migranterna minskar eller kanske t.o.m. upphör helt efter ett tag. Dels på grund av att släktskapet avlägsnas och benägenheten av att försörja personer som inte utgör den "närmsta familjen", som mina informanter talar om, inte är lika stor. Även om det inte är uteslutet att man hjälper andra anhöriga. Diana förklarar att det främsta ansvaret att exempelvis försörja hennes mans farbror, ligger på dennes barn och syskon, men hon tillägger att om det inte skulle funnits någon som kunde försörja honom, och om han verkligen var i behov av ekonomisk hjälp, så hade dom [hon och hennes man] bidragit med något. Hon menar att "det är klart att vi andra som kan, måste ställa upp för våra familjer" (Diana). Här

kan jag se att det finns ett litet samband med resultatet från Rumbauts (2002) forskning bland andra generationens migranter, där man kommit fram till att om den ene föräldern dör, kan migranterna ändå känna att de har moraliska förpliktelser att stödja anhöriga som är i stort behov och att familjehälsan är något som har stor betydelse för om man är remitteringssändare. Man kanske kan säga att det finns en ansvarskänsla även för avlägsna släktingar, men att man till en början avvaktar och inte uppfyller detta innan det verkligen blir akut, och kanske inte i lika stor utsträckning som om det hade varit en nära familjemedlem.

Ansvarskänslan för migranternas ekonomiska stödutbyte tror jag också minskas om, eller när familjernas eller landets ekonomi förbättras och förutsättningarna blir bättre för de kvarboda. Detta behöver inte betyda att gränsen för det transnationella uppnås, utan snarare att man blir mindre transnationell i den ena dimensionen av transnationalism, samtidigt som man fortfarande kan vara lika transnationell i en annan dimension. Exempelvis om man väljer att inte delta i de ekonomiska aktivitetsutbytena, kanske man ändå är transnationell i den ”sociala nätverks- och strukturdimensionen” av transnationalism, genom att man behåller kontakten och de känslomässiga banden till sina anhöriga i hemlandet. Väljer man däremot att bryta kontakten helt med släkt och vänner och allt som har med hemlandet att göra, tar man också avstånd från det transnationella.

Den främsta anledningen till varför mina intervjupersoner skickar remitteringar är för att deras anhöriga behöver ekonomiskt stöd. Migranterna motiverar sitt handlande genom att förklara varför de bidrar med ekonomiskt stöd till familjemedlemmarna. De menar att eftersom avståndet blir ett hinder för dem att delta i andra sociala stödutbyten inom familjerna, är penningförsändelserna det enda sättet de kan ta sitt ansvar på, så länge de inte är i hemlandet. Migranternas motiv till stödet handlar bland annat om den balanserade reciprociteten, men också om det som Kohli och Künemund (Melander, 2007) benämner som ”känsla av plikt”, som innebär att migranterna i detta fall känner en skyldighet att hjälpa. Denna skyldighet skapas på grund av de internaliserade normerna som finns om att föräldrarna visar omsorg till barnen och barnen har en skyldighet att gengälda föräldrarna när de åldras (ibid.). Orsakerna till varför de deltar i denna typ av transnationalism varierar mellan migranterna. Exempel på detta kan vara Dianas förklaring till varför hon försörjer svägerskan. En annan anledning till varför migranterna känner ansvarskänsla kan vara att man fått hjälp att flytta och på så sätt gengäldar de anhöriga som hjälpt till:

Anledningen till varför jag och min fru flyttade utomlands var för att få bättre ekonomi. När vi bröder skulle bestämma vem som skulle flytta och vem som skulle bo kvar med gamlingarna, fick jag och min familj [frun och barnen] möjligheten att flytta och mina två bröder stannade kvar i Kosovo. Vi bestämde att de som flyttar utomlands ska hjälpa dem som blir kvar i Kosovo (...) Det är min plikt att hjälpa min familj när dom behöver det. Ingen annan kan ta det ansvaret. (---) Det innebär inte att dom inte ska jobba, och att dom bara kan förvänta sig att jag ska sköta allt (Fatmir).

När migranterna motiverar för varför de anser att de har ett försörjningsansvar för familjemedlemmarna lyfter de främst upp det altruistiska intresset, som innebär att man hjälper till för att man bryr sig, vilket verkar vara den vanligaste anledningen bland mina informanter, men Fatmir exempelvis, talar också om det som kan liknas vid det ”formella” avtalet mellan syskonen, om att den som emigrerar ska bidra till försörjningen av resterande familjemedlemmar. Vilket kan liknas vid det som Carling (2005) benämner som formellt ”försäkringskontrakt”. För att underlätta den situation eller ansvar som migranterna ställs inför, försöker man dela upp ansvaret mellan eventuella syskon utomlands. Fatmir menar att:

Det mest rättvisa är om alla hjälps åt, så som vi gör i min familj. Exempel; är man tre bröder som bor utomlands, tycker jag det är bra om alla tre delar upp det så att alla skickar ner pengar. Då blir det också lättare att klara av sin egen ekonomi här i Sverige, för man kan inte skicka ner pengar om man inte har en bra ekonomi själv (Fatmir).

Den tredje dimensionen av transnationalism, som Carling (2005) beskriver, handlar bland annat om att man överför nytt förhållningssätt och värderingar från det nya landet och tillbaka till sitt hemland, eller tvärtom, d.v.s. att det sker ett kulturellt flöde och det kan man nog inte säga att mina intervjupersoner har gjort, när det gäller att försöka föra in den svenska kulturen och de svenska normerna in till Kosovo. Däremot har de fortfarande värderingar och ett förhållningssätt som präglas av den kosovoalbanska kulturen, även om de bor i Sverige. Den andra generationen verkar däremot ha andra åsikter om hur det borde vara. Exempelvis beskriver Edona hur hennes barn ställer sig till penningförsändelserna:

Mina barn har klagat på oss för att en stor del av familjeekonomin faktiskt går till släkten i Kosovo. Dom tycker att dom i Kosovo ska klara sig själva så som vi gör här i Sverige (...) men dom har ju alltid fått allt dom önskat så dom förstår inte hur det är att leva lite fattigare. (...) Även om de själva kanske försöker skapa sig ett bättre liv är det jätte svårt att klara sig på bara socialbidrag eller pension när allting blivit så dyrt... (Edona).

Edona, som i detta fall utgör den första generationens migration visar en större benägenhet att bidra till försörjningen av familjemedlemmar i hemlandet, än hennes barn, som utgör den

andra generationen. De två generationernas skilda förhållningssätt tror jag kan bero på att det finns normer och kanske större kollektiva förväntningar av familj och släkt, men också ursprungslandets socialsystem, som förutsätter att den första generationens migranter ska vara mer involverade i sina familjers socioekonomiska situation. Främst med tanke på mina informanternas uttalanden kring att det finns ett stort försörjningsansvar gentemot föräldrarna. Det behöver inte betyda att alla första generations migranter lever upp till detta, men mina intervjupersoner verkar vara angelägna om att behålla sin lojalitet och de moraliska förpliktelserna inom deras sociala nätverk, som också sträcker sig utöver nationsgränserna.

På det sätt mina intervjupersoner talar om familj och försörjningsansvaret inför släkten i Kosovo verkar de identifiera sig med familjemedlemmar i både Sverige och Kosovo. Att leva transnationellt kan innebära att man har vissa svårigheter med att veta sin identitetstillhörighet, d.v.s. om man identifierar sig helt med det nya landet eller om man håller fast vid sin tidigare nationella identitet. Detta kan bero på att förflyttningen innebär att man kommer till ett land, som präglas av en annan kultur, andra samhällsvärderingar och normer, än de som funnits i hemlandet (Melander, 2009; Olsson, 2007). Mina intervjupersoner, som ger en bred beskrivning av familj, ger uttryck för att släktskapet är en stor anledning till varför de lever transnationellt och jag tolkar det som att de identifierar sig med både sändarlandet; Kosovo och mottagarlandet; Sverige, eftersom de verkar känna tillhörighet och gemenskap med personer från både deras ursprungsland och mottagarland. Detta tror jag kan vara en situation de hamnar i när det uppstår svårigheter för dem att avgränsa för vilka som tillhör deras familj.

7.5 Socialarbetare och migranter resonerar kring kvinnans och mannens ansvar vid försörjning

Intervjupersonerna diskuterade även försörjningsfrågan ur ett genusperspektiv och de talar då bland annat om vilka förväntningar man kan ha på kvinnans biologiska familj. Resultaten av min undersökning visar tydligt att man inte kan förvänta sig att den gifta kvinnan och hennes kärnfamilj, har en skyldighet att bistå till försörjningen:

... det är mer logiskt eller vanligt att mannens bröder hjälper till vid behov och inte kvinnans. Man kan inte heller förvänta sig att kvinnans familj ska hjälpa till i hennes nya hem. (___) Den bortgifta dottern har inte heller ett ansvar att försörja sina föräldrar eller syskon, det är bra om hon kan, men man kan inte förvänta sig det. Det är mer hennes bröders ansvar (Celina).

Kvinnans familj har inte någon som helst ansvar att försörja den bortgifta dottern eller hennes familj, om vi utgår från lagen. (___). Hon har ju bildat sin egen familj och tillhör den andra familjen när hon gift sig, och kanske har hon inte lika stor möjlighet att hjälpa sin egen familj om hon måste jobba för den nya familjen (Anita).

Även migranterna ger uttryck för detta och menar att det inte är kvinnans ansvar att försörja varken sin biologfamilj eller mannens familj, men de tillägger dock att det inte är uteslutet att detta ändå sker och att det egentligen är viljan och möjligheterna som styr benägenheten av att hjälpa. Båda grupperna är alltså eniga om att det största ansvaret vid försörjning ligger på männen i varje familj. Ena socialarbetaren menar att detta finns reglerat i lagstiftningen och att det är ”logiskt” att männen har försörjningsansvaret, vilket jag tror kan bero på den albanska familjesyn, som jag beskrev i bakgrundsavsnittet, där man ser familjen i patriolokalisk ordning.

8. Sammanfattning

Båda intervjugrupperna har en väldigt liknande syn på vem eller vilka som bilar en familj, bland annat talar de om att gifta kvinnor har två familjer, sin biologiska familj samt mannens familj. När det gäller respondenternas syn på migranternas ansvar till försörjning av familjemedlemmar i Kosovo, verkar männen ha ett betydligt större ansvar än kvinnorna i varje familj, men det är inte uteslutet att kvinnorna också självmant tar på sig försörjningsansvaret.

Det finns olika anledningar till varför migranterna förväntas försörja familjemedlemmar i hemlandet, de anledningar som tas upp av mina informanter är bland annat att de känner en skyldighet att gengälda exempelvis åldrande föräldrar, som tagit hand om dem under deras egen uppväxt, eller att man inom familjen i förväg, innan migrationen ägt rum, bestämt att de som emigrerar ska bistå med ekonomiskt stöd till resterande familjemedlemmar i hemlandet. Migranternas ansvar vid försörjning av familjemedlemmar är väldigt diffust. Samtidigt som socialarbetarna menar att migranternas ansvar finns lagstadgat, ger de också uttryck för att det är väldigt svårt för dem att framhäva detta, och menar att det mer eller mindre är upp till migranterna om/hur eller i vilken omfattning de vill delta i det ekonomiska stödet av familjemedlemmarna i Kosovo, men informanterna menar att de *bör* ställa upp.

Intervjupersonerna menar att föräldrarna är den prioriterade gruppen som migranterna har ett ansvar för. När det gäller syskon, verkar det inte vara lika stort ansvar att försörja dem, så länge dom inte bor med föräldrarna och tar hand om dem i hemlandet. Det är dock inte uteslutet att migranterna ändå väljer att hjälpa sina syskon i hemlandet med deras ekonomi. När det gäller mer avlägsen släkt, som enligt mina informanter också kan ses som familjemedlemmar, beroende på vilken relation man har till dessa, menar informanterna att det inte är lika stort ansvar att försörja dem, men att man borde göra det, beroende på vilka förutsättningar man har. Migranterna ger uttryck för att de främst ser efter sin egen ekonomisituation i deras boendeland, och därefter tar ställning till om de kan stödja släkt i hemlandet eller inte.

9. Avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att få inblick i hur migranter till Sverige hanterar sitt släkt- och familjeansvar i skärningspunkten mellan två olika socialsystem. Som sagt, är mitt material inte tillräckligt omfattande för att kunna dra generella slutsatser. I min undersökning har det dock framkommit att migranterna upplever ett försörjningsansvar för släkt i ursprungslandet och att det förväntas att dom ska behålla kontakten med de kvarbodda, inte minst hjälpa dem vid ekonomiska svårigheter.

Även om det i slutändan är ett beslut som migranterna själva tar, kan det vara släkten i hemlandet som får ta de svåra konsekvenserna. Exempelvis som mina informanter förklarade; lever man under dåliga förhållanden i Kosovo och har nära anhöriga utomlands, förväntar sig de sociala myndigheterna att släkten ska vara behjälplig, speciellt om de redan varit det under en period. Rätten till socialbidrag förloras alltså om detta skett. Socialbidragen i Kosovo är knapphändiga, vilket innebär att de mest utsatta är bidragstagare, och förutsättningarna för att klara sig är väldigt begränsade. Detta kan också vara en av anledningarna till varför man väljer att stödja släktingarna i hemlandet. Eftersom man inte klarar av att se sina nära anhöriga leva under mycket sämre levnadsstandard än en själv, men också för att man kanske har möjlighet att bidra med större summor än vad själva socialbidraget är. Detta kan då vara en av anledningarna till varför familjerna hellre är mottagare av ekonomiskt stöd från migrerande släktingar än socialtjänsten. Kanske kan konsekvenserna av denna transnationella handling innebära att migranternas anhöriga hamnar i en slags beroendeställning, om de ser de migrerande släktingarna som det yttersta skyddsnätet och som försörjningsansvariga. Detta

kan i sin tur vara svårt för migranterna att alltid leva upp till, speciellt om de bor i ett land där det finns kontrasta skillnader i vem som ska vara det yttersta skyddsnetet.

Men, varför tänker inte migranterna som den andra generationens migranter? som tycker att ”alla ska klara sig själva”? Kanske kan det vara för att man inte känner lika stort ansvar inför en avlägsen släkt, eller kanske för att man internaliserats till ett annat tänkesätt än första generationens migranter. D.v.s. man växer upp i en annorlunda miljö och tar till sig andra normer och regler på hur försörjningen ska se ut. Jag tror att det är en väldigt intressant fråga som är värd att studera i framtida forskning, eller varför inte försöka se om det finns någon transnationell handling, där den andra generationens migranter är mer aktiv i, än den första generationens migranter.

Referenser

- Anil Merih, Kasinitz Philip, Mollenkopf John H och Waters Mary C (2002).
“Transnationalism and the Children of Immigrants in Contemporary New York” I Levitt
Peggy & Waters Mary C. (red): *The Changing Face of Home. The Transnational Lives of the
Second Generation*. New York: Russel Sage Foundation.
- Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.
- Aspers, Patrik (2011). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.
- Blom, björn & Morén, Stefan & Nygren, Lennart (2006). *Kunskap i socialt arbete: om villkor,
processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bourdieu, Pierre (1999) *Praktiskt förnuft bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos
AB.
- Carling, Jørgen (2005), “*Migrant Remittances and Development Cooperation*”, PRIO Report
Nr.1/2005, International Peace Research Institute, Oslo.
- Demukaj Venera, Gashi Ardiana, Gashi Petrit, Kotorri Mrika och Mustafa Muhamet (2007).
Diaspora and migration policies. Prishtina; Forum 2015.
- Eastmond, Marita & Åkesson, Lisa (2007) ”Introduktion” i Eastmond, Marita & Åkesson,
Lisa (red): *Globala familjer – Transnationell migration och släktskap*. Riga: Gidlunds.
- Egelund, Tine (2008) ”Vinjettstudier” i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-
Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red): *Forskningsmetodik för socialvetare*.
Stockholm: Natur och Kultur.

Eliasson-Lappalainen Rosmari, Jacobsson Katarina, Meeuwisse Anna och Swärd Hans (2008) ”Socialvetenskapliga forskningstraditioner – En introduktion” i i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson- Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

Engdahl Mattias (2007) *Penningförsändelser från Sverige till utlandet- Kartläggning av den svenska remitteringsmarknaden*. Uppsala universitet. Nationalekonomiska institutionen. Tillgänglig: <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:131746> (Hämtat 2012-02-20).

Fouron Georges E. & Schiller Nina Glick (2002) ”The generation of identity; Refinding the second generation within a Transnational social field” i I Levitt Peggy & Waters Mary C. (red): *The Changing Face of Home. The Transnational Lives of the Second Generation*. New York: Russel Sage Foundation.

Jergeby, Ulla, (1999) *Att bedöma en social situation – tillämpning av vinjettmotoden*. Stockholm: Norstedts.

Kosovos parlament. *Lag nr. 02/L-17*. Tillgängligt: http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2005_02-L17_al.pdf (Hämtat: 2011-03-21).

Lag Nr. 2004/32. Tillgängligt: <http://www.avokatia.com/sh/docs/ligjet/LIGJI%20MBI%20FAMILJEN%20I%20KOSOVES.pdf> (Hämtat: 2011-01-19).

Levitt, Peggy (2001): *The Transnational Villagers*. Berkeley and Los Angeles, California. University of California Press.

Maimbo, Samuel Munzelet, 2005. *Remittances: Development Impact and Future Prospects*. The World Bank.

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Melander, Charlotte (2009). *Inom transnationella och lokala sociala världar. Om sociala stödutbyten och försörjningsstrategier bland svensksomalier*. Göteborg University.

Meuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) (2008). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Natur och Kultur.

Nestiq Daniel & Stubbs Paul (2010) *Varfëria e fëmijëve në Kosovë – Dokumenti me opsione për politika & raporti përmbledhës*. United Nations Children’s Fund (UNICEF). Ekonomiska institutet, Zagreb, Kroatien.

Tillgängligt: http://www.unicef.org/kosovo/Child_Poverty_SHQIP.pdf (Hämtat 2012-05-17).

Norman, Karin (2007) "Svärmor, hus och pengar: Kosovoalbaners släktskapsrelationer i ett transnationellt perspektiv" i Eastmond, Marita & Åkesson, Lisa (red): *Globala familjer – Transnationell migration och släktskap*. Riga: Gidlunds.

Olsson, Erik (2007). *Transnationella rum. Diaspora, migration och gränsöverskridande relationer*. Umeå: Bornéa.

Rumbaut, Rubén G. (2002) "Severed or Sustained Attachments? Language, Identity, and imagined communities in the Post-Immigrant Generation". I Levitt Peggy & Waters Mary C. (red): *The Changing Face of Home. The Transnational Lives of the Second Generation*. New York: Russel Sage Foundation.

Socialantropologiska institutionen. Tillgängligt:

<http://www.socant.su.se/forskning/vara-forskare/karin-norman> (Hämtat 2012-02-20).

Statsvetenskapliga institutionen – Lunds universitet

Stenberg, Sofia (2005). *Den eritreanska transnationalismen - En studie av den eritreanska diasporans engagemang i Eritreas utveckling*. Tillgängligt:

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1327800&fileOid=1327801> (Hämtat: 2012-09-11).

Statsvetenskapliga institutionen - Lunds universitet

Vetenskapsteoretiska perspektiv (2011.01.06)

Tillgängligt:

http://www.svet.lu.se/uploads/kurser/vt2011/resurser/vt2011_STVA11_hedlund_6.pdf

(Hämtat: 2012-05-08).

Thurén, Britt-Marie (2002) "Det kan vara annorlunda: om genusantropologins bidrag till feministisk forskning" i: *Genusvägar - en antologi om genusforskning*. Malmö: Liber.

Utrikespolitiska institutet (2010-09-03)

<http://www.sakerhetspolitik.se/Konflikter/Kosovo/Fordjupning/> (Hämtat: 2011-02-15).

Vertovec, Steven (2009). *Transnationalism*. Florence, KY, USA: Routledge.

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgängligt: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtat den: 2011-03-15).

Bilaga 1

Intervjufrågor till socialarbetarna i Kosovo

1. Hur hade ni gjort om Edmond kom hit för att söka socialbidrag?
2. Hur går ni tillväga för att ta reda på om familjerna får stöd av släktingar utomlands?
3. Hur definierar ni familj? Vem tillhör familjen? (spelar kontakt roll?)
4. Hur tänker ni om släktingar som är utomlands och deras ansvar till att försörja de som bor i Kosovo?
5. Vems ansvar är det att (ta hand om/försörja) en familj i Kosovo som inte klarar av försörjningen själv?
6. När anser ni att staten ska ingripa i försörjandet?

Bilaga 2

Intervjufrågor till migranterna i Sverige

1. Hur definierar du familj? *Vem/vilka personer anser du bildar/tillhör en (din) familj?*
2. Hur ser du på ditt och din familjs ansvar till försörjning av familj och släktingar i Kosovo?
3. På vilket sätt anser ni att man ska stödja släkt/ familj i Kosovo? Och när eller varför ska man göra det?
4. Om ni anser att man ska bidra till försörjning, Hur ofta då och hur mycket ska man bidra med?
5. Vem anser ni har det största/yttersta ansvar att hjälpa familjerna som har det svårt? Resursmässigt/ekonomiskt.

Bilaga 3

Vinjett

Edmond, 46 år bor i Kosovo tillsammans med sin fru Lejla, 41 år, deras två gemensamma barn Vanessa 6 år och Sara 11 år. Förutom dem bor även Edmonds mamma Ajete, som är 74 år, med dem efter att Edmonds pappa dött i en svår sjukdom. Edmond är den ende av syskonen i familjen som bor kvar i Kosovo. Han har två bröder och en syster, som alla flyttat utomlands och Edmond har därför känt sig tvungen att ta hand om deras mamma.

Ena brodern, som är egen företagare bor i Sverige tillsammans med sin familj. De har det väldigt bra ställt ekonomiskt. Deras andre bror som bor i Kroatien tillsammans med sin familj, lever på socialbidrag och alltså på existensminimum. Deras syster bor i Sverige tillsammans med sin familj och både hon och maken arbetar och har en ganska stabil ekonomi.

Lejlas båda föräldrar är döda. Hon har en bror som bor i Schweiz tillsammans med sin familj. Han och frun arbetar och har en ganska stabil ekonomi.

Både Edmond och Lejla är arbetslösa och sedan ett år tillbaka har Edmond varit aktivt arbetssökande, dock utan resultat. Lejla är svårt sjuk och inte benägen till arbete. Familjen bor i en mycket liten, gammal och sliten barack efter att deras gamla, hus brunnit upp under kriget. Lägenheten är utrustad med ett litet sovrum, en liten toalett och ett kök som också används som vardagsrum och sovrum för barnen och farmor. Lägenheten är den enda värdefulla resurs som familjen har efter att de sålt sin bil. Både Edmond och Lejla känner att de behöver en lite större lägenhet samtidigt som familjens ekonomi håller på att rasa samman totalt, då de endast har 50 euro kvar.

Hittills har familjen försörjt sig med den inkomst de fått ur bilförsäljningen. Förutom det har Ajete bidragit med en slant, som hon fått av Edmonds storebror från Sverige. Pensionen som hon får ligger på 45 Euro i månaden, men den går alltid åt till medicin. Även en avlägsen släkting brukar bidra med en summa pengar när han är på besök i Kosovo, vilket oftast sker under vinter och sommarhalvåret. Familjen får inget annat stöd än detta.